

ӘОЖ 74.264.5

Н.Т. Торманов*, Б.И. Уршеева

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*E-mail: nurtay.tormanov@kaznu.kz.

**Заманауи білім беру үрдісіне педагог ғалымдардың
идеяларын пайдалану жолдары**

Мақалада XIX-XX ғасырлардағы белгілі педагог ғалымдардың педагогикалық идеяларының даму тарихының кезеңдері қарастырылған. Әсіресе, сол дәуірдегі педагогикалық идеялардың дамуына аса зор үлесін қосқан американдық Джон Дьюи жайлы, оның білім беру мен тәрбиелеу саласына ерекше үлесін қосқан идеяларын, заманауи білім беру жүйесіне толық енгізуге болатындығы жайлы пікірімізді білдіреміз.

Дж. Дьюидің дидактикалық принциптері мен әдіс, тәсілдерінің өзектілік құндылығы заманауи мектеп және жоғары оқу орындарындағы оқу жүйесіне пайдалануға болатындығы айтылған. Ғалымның айтуы бойынша, оның идеяларының ішінде берілген ұтымды жері жаңа прогрессивті мектептердің мақсаты дейді ғалым, оқушылардың әдет, дағдысын дамыту үшін олардың рефлексивті ойлау қабілетін, әлеуметтік ортада бейімделу, қоғамда белсенді, жеке тұлға болып дамуына аса зор мән беруді ұсынады.

Түйін сөздер: концепция, демократия, инновация, педагогикалық технология, мәселелі оқыту, әдіс.

N.T. Tormanov, B.I. Ursheeva

**Application of the educational process of progressive
ideas of scientists teachers in previous years**

This article describes the stages of pedagogical ideas of scientists teachers nineteenth and twentieth centuries, including pedagogical heritage of the famous American philosopher, educator John Dewey. Considered didactic principles, methods and instructional techniques in training and educating students. Shows the actual experience J. Dewey in modern educational practice, as well as pragmatic pedagogy scientists have been adopted in many countries around the world.

Especially true his idea that the objectives of the new progressive school, he saw in the development of children for their reflective thinking and adaptation – active, independent people as individuals.

Key words: conception, democracy, innovation, pedagogical technology, problem educating, method.

Н.Т. Торманов, Б.И. Уршеева

**Применение учебный процессе прогрессивных идей
ученых педагогов в прошлых лет**

В данной статье рассмотрены этапы педагогических идей ученых-педагогов XIX-XX веков, в том числе педагогическое наследие известного американского философа, педагога Дж.Дьюи. Рассматриваются дидактические принципы, методы и методические приемы в обучении и воспитании школьников. Показывается актуальность опыта работы Дж.Дьюи в современной образовательной практике. Прагматическая педагогика ученого была принята во многих странах мира.

Особенно актуальна его идея о том, что главной задачей новой прогрессивной школы он видел в развитии у детей навыков рефлексивного мышления и адаптации – активных, самостоятельных людей как личности.

Ключевые слова: концепция, демократия, инновация, педагогическая технология, проблемное обучение, метод.

ҚР білім және ғылым министрлігінің соңғы 15 жылда атқарып жатқан білім беру саласындағы реформаларының басты мақсаты жастарға білім және тәрбие беру барысында оқыту үрдісінің сапасын жаңғырту арқылы қоғамның бүгінгі күндегі, талабын, мұқтаждығын қанғаттандыру.

Осыған орай, ұлттық білім беру бастамасында енгізіліп жатқан мемлекеттік білім беру стандартының жаңа буынын жасақтап, оның мазмұнын және оның әдістемесін өзгерту.

Атап айтар болсақ, білім беру саласындағы соңғы он жылдағы айтарлықтай инновациялық әдістердің бірі «жобалау әдісі», дамыта оқыту, мәселелі оқыту, жеке тұлғаға бағдарлау, топтастырып оқыту, теориялық білімдерін практика жүзінде іске асыру іспеттес жолдары.

Білім беру үрдісінде ерекше мән беретін жәйт, өткен ғасырдағы атқарылған тарихи-педагогикалық зерттеулерге қайта үңіліп, оның ішіндегі сабақтастықты сақтай отырып, ғылыми дәстүрді және инновациялық ерекшелігін анықтайтын педагогикалық теория мен бұрынғы өткен концепциялардың ғылыми потенциалын пайдалану.

Осындай ғұлама ғалымдардың ішінде атағы әлемге әйгілі А.Құнанбаевтың, Ы.Алтынсариннің, Ж.Аймауытовтың педагогикалық ойлары мен идеялары осы уақытқа дейін жастарға білім және тәрбие беруде өзінің өзектілігін жойған жоқ.

Осындай өткен замандағы педагогикалық идеялардың ішіндегі білім және тәрбие берудегі заманауи талапқа сай және дидактикалық принциптерде оның ішінде мәселелі оқыту технологиясын дамыту жайлы идеялары, белгілі американдық философ, педагог Джон Дьюи (1859-1952) ғылыми еңбектерінде жазылған. Бұл ғалымның педагогикалық еңбектері көп басылып, жарыққа шыққандықтан болар, оның идеялары Европадағы көптеген мемлекеттердің білім беру жүйесіне енгізіліп, практика жүзінде қолданылған. Оған дәлел келтіруге болады. Мысалы, 1933 жылы Германияда, 1930 жылы Францияда Сарбон университетінде, 1943-1955 жылдары Италияда, 1924 жылы Туркияда, 1930 жылы жапонияда, ал Ресейде Дьюидің педагогикалық идеялар төрт кезең болып енгізілген: біріншісі 1917-20; екінші кезеңі 1921-1924, үшінші кезеңі 1925-1929ж.ж, төртіншісі 1980-2010 жылдар аралығынан бастап осы кезге дейін. Әсіресе Ресей мектептерінде 1991 жылдан бастап, ғалымның көптеген педагогикалық идеялары оқу жүйесіне енгізіліп, оқушыларға білім берілуде. Олардың ішіндегі әртүрлі бағыттағы жаңа

педагогикалық технологиялар «жобалау әдісі», жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологиясы. 2000 жылдан бастап, ақпараттық белсенді оқыту әдісінен жаңа оқыту түрі мәселелі оқыту, ғылыми ізденіс сияқты жаңа әдістер қолданыла бастады.

Дж. Дьюидің пәлсафалық идеясының нәтижесі білім беру жайлы көзқарастарын қайта қарап, демократиялық педагогиканың негізін қалыптастыруы. Шындығына келер болсақ, білім беру мен демократияның екі жақты байланыста болатындығы қазіргі білім беру саласында айқын байқаймыз. Ал демократия ғалымның айтуы бойынша педагогиканың басты принципі, оның концепциясы және басты саясаты.

Мектеп Дж. Дьюидің пікірі бойынша жас ұрпақты тәрбиелеуге арналған мақсат бағыт, бағдар. Ғалымның айтуы бойынша білім беруді баланың дамуына, қызығушылығына қарай бағдарлау керек деген.

Дьюи білім берудің басты мақсаты мәдениетті тұлға дайындау. Мұғалім баланың мәдениеттілігін дамытуды қамтамасыз етуімен қатар, сын көзбен қарау, ойлану, моральдық жауапкершілік, өзін-өзі сынау арқылы, өзінің ісіне өзі жауапкершілікпен қарауды, еркін шығармашылық жұмыспен айналысу, ұжымдық қарым-қатынас т.б. мәселелерді қамтамасыз етеді.

Демократиялық педагогикадағы ең басты, генералды ұғым Дж. Дьюидің пікірі бойынша элеуметтік орта мен білімнің арасындағы байланыс.

Элеуметтік орта оқу жүйесін дамытуда басты рөл атқарушы. Ол білім беру жүйесінің сипатын, мазмұнын және ұйымдастыру қызметін толық атқарушы болса, екінші жағынан жалпы кешеннің жеке-жеке бөліктеріне де ықпал етеді.

Білім беру дәстүріндегі бала алдымен білім алады, үйренеді, дағдыланады содан кейін қолданады деген қағиданың басын аяғын аударып қарастырды. Оның пікірі бойынша бала алдымен көптеген мәселелермен жолығып, әсіресе қоғамдық ортада, достарының жолдастарының арасында, соларды өзі белсенді шешуді ойластырып, тиісті білімін тәжірибесін практика жүзінде іске асыруды әртүрлі іскерлік, шеберлік дағдыларын игеруі тиіс. Сол кезде ептілік, шеберлік тек жәй формалды түрде менгерілмейді, үйренеді, ал көңіл күйдің бейнесін, жеке басына тән ойлармен толықтырады.

Инновациялық жаңа әдіс тәсілдерді демократиялық қоғамда іске асыру үшін, білім берудің жаңа әдістерін дайындаған жөн дейді. Ол

білім берудің жаңа әдістерін (педагогикалық ситуация, ойындар, шығармашылық ізденіс) ұсынып қана қойған жоқ, әрбір әдістердің теориялық негізін дәлелдеп көрсетті.

Мәселелі ситуация жасау арқылы білім беруде оқушының ойлау үрдісін ынталандырушы, оның танымдылығын арттырушы жақтарын есепке алу керек. Ол жағдайда бір жағынан қойылған мәселе күрделі, ойлау дүниесіне әсер етуші, ал екінші жағынан – аса қиындық туғызбайтын, бала шешуге мүмкіндік жасайтындай.

Сондықтанда оқушының ойлау, іздену қабілеттілігін дамыту үшін, дайын білім бермеу керек. Адам – тек басына қиындық туындағанда ғана, сол қиындықты шешу жолында ғана одан шығу жолдарын іздестіреді.

Дж.Дьюи білім арудың жаңа әдістемелерін қалыптастырудың басты талаптарын қалыптастырды. Олар:

- оқу материалын міндетті түрде жариялау;

- оқу материалы оқушыларға ақырғы догма, өзгермейтін емес, ынталандырушы;

- берілген оқу материалы оқушының өмірлік тәжірибесін шешуші мәселе болуы тиіс;

Сонымен бірге педагог ғалымның тағыда бір білім беру әдісіндегі жаңалығы. зерттеушілік немесе жобалау әдісі. Оны қазіргі кезде Кейс-стади әдісі деп те атап жүр.

Бұл әдістің артықшылығы бір жағынан білім беру құралы болса, екінші жағынан тәрбие беруші, оқушылардың өмірге бейімделуін қамтамасыз етуші құрал есебінде құрастыру керек.

Қорыта келе айтарымыз өткен замандағы білім және тәрбие беру әдіс, тәжірибелерді қарастырып талдау жасап, заманауи ғылыми-әдістемелік технологиялармен ұштастыру арқылы дүниежүзілік ғалымдардың тәжірибелерін тиімді пайдалану арқылы алдымызға қойған мақсат, міндеттерімізді орындау педагог ғалымдардың, ұстаздардың басты борышы.

Әдебиеттер

- 1 З.В.Видякова Основные идеи демократической педагогики Джона Дьюи Университет имени В.И.Вернадского – №3(41) 2012г. Вопросы современной науки и практики
- 2 Н.П. Подласый Педагогика – М.: «Просвещение» 1996 г.
- 3 Томина Е.Ф. Педагогические идеи Джона Дьюи История и современность Вестник ОГУ №2 (121) Февраль 2011г.
- 4 Торманов Н.Т., Аблайханова Н.Т. Биологияны оқытудың инновациялық әдістемесі, Алматы, Қазақ университеті, 2013ж.

References

- 1 Z.V. Vidakova The basic ideas of democratic pedagogy of John Dewey University Vernadsky №3 (41) 2012. Questions of modern, science and practice
- 2 N.P.Podlasy Pedagogy M.: “Education” in 1996
- 3 Tomina E.F. Pedagogical ideas of John Dewey’s Past and Present Herald OSU №2 (121) February 2011.
- 4 Tormanov N.T., Ablayhanova N.T. Innovative teaching methods in biology, Almaty, Kazakh University, in 2012.